

ИЖИНИН

УОННА

СОҢУОНУОН

Ыараханнаны толоробут

1987 сыл олунньу 5 күнүгэр Саха АССР ИС дьыалада, Норуот үөрэбинитигэр уонна Доруобуйа харыстабылыгар министэристволара саастарын ситэ илик оҥоруу итир үлэни биһиги ытыгарга туһуламмыт холбоһуктаах уураабы ылыммытара, Бийити ууруммуугар ити уураабы олоххо киллэрингэ баһычча үлэ барда.

Саастарын ситэ илик оҥоруу буруйу оҥорууларга 2.2 бырыһыан аччатылына. Эбэтэр 1986 сыллаахха 19 хоһуобунан дьыала оҥоруллубут буолар, ааспыт сылга үһүнэн аччатылына. Ол эрэниэтэйэр табыллыбат. Эскертүү ааспыт биеэ сылы ылан көрдөхкө, буруйу оҥоруу элбээн иһэр. Холобур, 1983 сыллаахха 1 буруй, онтон кэлэр сылга биһир да буруй оҥоруллубата. 1985 сыллаахха 4 хоһуобунан буруй оҥоруллубута.

1986—1987 сс. үөрэх дьылыгар оройуон 20 оскуолаттан иккитигэр хоһуобунан дьыала оҥоруллубута. Чурапчытаагы интернат-оскуола үөрэнээччилэри мотоцикка күрэллэтэ, Сылан оскуолатыгар үөрэнээччи уорууга буруйдаммата. Итирэн таһынан бэрээдэги кэһини 29 түбэлтэ бэлэтэммитэ. Бэрээдэги кэһинтэн буруйу оҥорууга соротох хардыы баарын-саһаабы баарылар. Үгүс түбэлтэ саалаааччы нэһээччи оруолун толорбуттан буруйу оҥоруу тахсар. Сокуоннайдарын туола илик ыччатары үлэлэтэр, үөрэтэр тарылталар саалаааччылар ураты болдомтону ууралларын умналлар. Холобур, 13 №-дээх СПТУ, «Мугудай» совхоз, райпотребобщество тарылталарыгар тахсыталаабыт хоһуобунан буруйдар бириччинэлэрэ итиннэ сытар. Буруйу оҥоруу, бэрээдэги кэһини ханнык түбэлтэлэр ордуу чаасталарыт? Бастатан туран, уоруу, бөлөхтүн охсууу, кырбааһын. Ордук дьиксинилээбэ арыгыны, атын доруобуйага кутталлаах итирдэр убаастары иһин саастарын ситэ иликтэртэн таһаарыллара. Булт быраабылаларын кэһини эмнэ көстүтүлүн.

Чурапчы, Сылан, Амма, Кытаанах, интернат-оскуола орто, Арыылаах аҕыс кылаастаах оскуола-ларга бэрээдэги кэһини түбэлтэлэр тахсыталаабылар. ИС дьыала отделын учууталар туран саастарын ситэ илик оҥоруу ахсааннара элбигэр. 1986 сыллаахха 36 оҥо этэ, ааспыт сылга 57 оҥо учуонка ылы-лына. Сыл устата 10 төрөппүт оҥоруун итинтигэр мөлтөх сыһааннарын иһин, райисполком аналлаах эмиссиятынан ыстарааптанналар.

Бэрээдэги кэһини үгүс өттө арыгылаан баран общественнай миэстэбэ нүлүгээннээһинтэн таһыста. Сүрүг бириччиннээн оскуола-лар бириччиннээн үөрэнээччилэри кытта сирэйдээн үлэлээһингэ эргиллэ иликтэрэ буолда. Кылаас саалаааччылар, учууталар нитэр үлэни билигин да уларыта тутта иликтэр. Үгүс биһир хоһуобу аҕалабын. Ааспыт сыл ахсынныгыгар Арыылаах аҕыс кылаастаах оскуола-тын 6 үөрэнээччилэ арыгы иһэн төрөппүтүн кытта биһиргэ эппиэтинэскэ тардылыһылар. Оҥоруу уопсайа 6 төгүллээн арыгылаабыттарын билинэллэр. Ол тухары биһир да төрөппүт, биһир да учуутал туту да бэлэтини көрбөтөх, билбөтөх. Ити үһү дуо төрөппүт уонна учуутал оҥо иһин эппиэтинэстэрэ? Оҥоруу 3-5 кылаастаан саалаан табаах тардыбыттар, арыгы испиттэр.

Билингитэ дьиннээхтик былаан оҥостон, ол былааннаан саалайтаран, контуруоллаан үлэлээһин кыайтарбакка турар. Күһүн куруһуоктарга, секция-ларга сүрүтүүн мунуруулаабыт. Итинтэн төһө дьиннээхтик үлэлиир-үлэлээбэтэ билинбэт. Итинн бэрэбиэркэлэр түмүктэрэ да көрдөрдө. Үгүс учууталлар бириччиннээн үөрэнээччилэр ханнык куруһуок-тарга хастыта сылдыбыттарын эппиэттир кыах-тара суох.

Ыарахан оҥо дьин тылы элбэхтик истээччибин. Ыарахан оҥо дьин суох. Оҥо итинтэн дьарыктанар ытык иһинтэн ыараханнаны толорор төрөппүт-тэр уонна учууталлар бааллар.

А. ГАБЫШЕВ,

ис дьыала отделыгар оҥо хоһун инспектора.

Комсомолец Иван Сергеев «Мында-байы» совхоз Соловьевтаагы отделе-ниетигэр сүөһү итинтигэр биригэди-ри солбуйааччына үлэлиир. Кини иһи-лик общественнай олоһор активнайдык кыттар. Бастыг спортсмен. Быйыл кү-һүн Иван Сергеев иһиликтэр добро-вольнай народнай дружина начальни-

гынан табыттар. Кини бу эппиэттээх общественнай иһоруусканы толорууга үлэтин активнайдык саралаата.

Синиолка: (уугаттан иккис) комсомо-лец Иван Сергеев дружинниктары кыт-та үлэни былааннаыр.

П. ОКОНЕШНИКОВ фотота.

Тонсобой почтата

СҮГҮЛЭЭН ДОЙДУ

Тохсунньу 23 күнүнээ-би кинээ оройуон кини-нээ «Чаран» кулуубун үрдүнэн тархыс-ирикис кетэн истим. Ол иһэн болгобон истибитим му-зыка боҕо кыргыһыт. Сотору-сотору ыччаттар бөлөхтөн иһэллэр ку-лууп иһигэр кымыс та-һан хаалаллар. Олбуор ааныгар кэлэр дьон су-луун бөлүү хара кулу-птар бириччинтэр. Бэ-рээдэги олохтууру дьуһу-рунайдар буолаахтара дуу-дин санаан эрдэхпинэ анараа дьонум букатын да хой баһын туойан тур-дулар.

—Эн киминий? Мин киминий?—дизэн төргү-лөһөр биһир эдэр киһи. Дьоготторо эмнэ ааттарын ууннар тына итирбиттэр. Аһаан эрэр дьону күйэ-көтө сылдыан: «Эн ким-иний? Мин киминий?» бөҕө буолан эрэллэр эбит. Кинилэр да буол-лаллар иһирдэ кинирдэ-тэрин салаллар быһы-лаах.

Итини көрөн баран «дьоһоох куттаах дьон дьулуруттар» үйэбит ама эргийдэбэт дин санаатым. Уонна чуолкайын билээ-ри дэрэбинэни эргийэ-көтүм. Суох эргийбэтэ.

Тохсун уларыыбатах. Арыгы маһаһыма са-быллыбыта ый буолан эрэр. Суббота күн үлэ-лээбэтэ.

«Чаран» кулуубар эр-силлэн кэллэрбэр түүн

налдыһыт бэргэһини эрэ тутан турар. «Дьон таргастахтарына сомуун баҕас булар иһини»,—дизэн бэйэтин уоскутунар.

Тахсар аан таһыгар ба-һаарынай шит оҥорулу-бут. Ити сөптөөх дьаһа-ны. Туһааннаах тарыл-тэлэр даһаны кытаанахтык ирдээн ардаһтар. Ол эрээ-ри сүгүлэр, тордуохтар «хаан» хамсаататына хаба тардан ылан дайбас-нытынан барыт» диэбит-тин тух да хааччара суох аһаас ууруллубуттар. Дьаһааннаах дьаһаллар ытыллар сүгүлээн дой-дуларыгар сөрөннэххэ баара. Атын сирдэргэ ти-мир сепианан мэйэйдэтэл-лэр эбэт.

Бу дьон туту иһэн ой-дорун сүтэрэр тына итир-дизэр? Арыгыны дуо? Атыһаламат эбэт. Хаһа уонна арыгыта суох и-диэллэр, ыйдар чааста соһустук ытылаллар буолбат дуо? Арай бүтүн арыгы атыһаламат күнэ буоллун, очоһуна ити-риктэр ахсааннара өссө элбэх буолуо эбитэ дуу?

Итириктэр кыбысты-бакка-саалаахка общест-веннай миэстэбэ сылдыр буоллаахтарына, арыгыны кытта охсуһуубут кыһа-нах күүтүннэрин буолан тахсаарай? Нэдиэлэлэр-бит, ыйдарбит көдүүс-төрө ханный? Эбэтэр бырааһы оҥостуу баар буолла дуу? Хаһа, иһини бэйэбитин албыннанан мэддэһэ сылдыан өссө улахан ааһархай и-тихтээн таһаараабы-тый? Ээ?

ТОНСОБОЙ.

Быраабы тууйуу иһин

консультация

Быйыл тохсунньу 1 кү-нүттэн «Дуоһунастаах дьон гражданныр быраа-тарын тууйардык бы-рааһа сөп түбэһэт дьа-һыларын суунаа аһы-ны бэрээдэгин туһунан» ССРС Сокуона сиилэти-гэр киирдэ. Ол курдук, хоһобур, пропискада, үлэ-дэ аһааһа, булт саатын көгүлээһингэ, тран-спорт средствотын, ту-туулу регистрацилаа-һытга, оҥоруу оҥо учре-дениетигэр ылыыга, эмкэ-һыттыга, дьини өрөмүс-нээһингэ, о.д.а. дуоһу-настаах дьон, гражданныр сокуоннай бырааһтарын иһин туран аһаастаа-хтарын, ол суунаа үг-сүү быһытынан көрүл-лүөн сөп.

Сокуон 4-с ыстатытата өтөрүнэн, быраабы дуо-һунастаах киһи тууйар түбэлтэтигэр быһа сууна үгүсүүнэ тэҥэ дуоһуна-стаах киһи үрдүкү саала-ла орҕаныгар эбэтэр са-лааааччытыгар түһэр-х-хэ сөп. Үгүсүүлээх онно ылыммыт дьаһалга сө-бүлэспэтэвинэ, дьылаанн суунаа биһирээн сөп.

Былаас представите-ли эбэһиннэһин баста-ааннай эбэтэр быстах биригэһэ толорор, ону тэҥэ государственнай эбэтэр общественнай тар-ылталарга араас эбэһи-нэни толорор киһи дуо-һунастаах киһинэн а-лар. Дуоһунастаах бэйэтин эбэтэр оҥо-оҥо представительн ааһа-аһааһыгар эрэ үгүс-сүгү саҥа Сокуонунан көрү-лэр.

Гражданнын суунаа кил-лэрэр үгүсү саһааһынан иһааһыгар бэйэтин аһа-суола, олоһор сирэ, дуо-һунастаах киһи аһа-суо-ла, үлэллэр сирэ, хол-һык дуоһунаһа үлэли-и-и, үгүсүү ис хоһооно, саһааһынаннааа ханнык докумуоннар холбоһу-тара ыһыллаллар.

Дьыала үгүсүүлээх уон-на дуоһунастаах киһи кыттылаах суут аһаас мунуулар көрүлэр.

Гражданнын көдүү-түнэн, киһи иһааһынан аһааскээн, суунаа үг-сүүн общественнай тар-ылтэ эбэтэр үлэ кол-лективин представител-лэ кыһаһын эмнэ сөп. Онуоха представитель коллектив уопсай му-һаһаһын талыллар.

Гражданнын киһи бы-раабын тууйар дьаһы-ны билингиттэн биһир ый иһинэн үгүсүүн суунаа киллэрнээхтэр.

Сууу дуоһунастаах ки-һи дьаһытын сокуонна-йа суоһунан, сыйлаан аһаан уураах таһаарда-һына, ол биһир ый иһинэн толоруллуохтаах. Эснэ-түн суут уураага бири-мэтигэр толоруллубата-һына, дуоһунастаах киһи 1000 солк. дьизэ суумаа харчынан ыстараалланар. Ыстараабы төлөөһүн да-һаны дуоһунастаах киһи-нин суут уурааһын толо-рортон боскорообот.

Үгүсүгэ быраабын, туһаанан чиниһий дьону олоһо суох, сыйлаанан хараардан үгүсүү иһин бу Сокуонунан хоһуобунан эппиэтинэһэ тардыллы көрүлэр.

Р. ИВАНОВ,

народнай судья.

Нэһилиэнньэ Бүтүн Союзтаагы перепиһэ ыт-тыларынан сибээстээн бэлэмнэһин үлэ бара ту-рар. Оно ИС дьыала оройуоннаагы отдела, чуолаан, бийиги паспорт-най сулууспабыт эмнэ кыттыһыт ылар. Ол кур-дук, ааспыт сылга Бозу-гур, Соловьев, Волгоно, Холтодо, Чакыр уонна Кылааннаах сельсо-веттарга паспорт-най режими туһуууга бэрэбиэркэлэр ытыллы-нылар.

Бэрэбиэркэлэр көрдөр-бүтүрүнэн, сорох сельсо-веттар исполкомнара би-лигин даһаны бу дьыала-да сөптөөх суулаһы

биһирбэттэр. Холобур, үө-һээ ааттаммыт сельсо-веттар олохтоохторун орто-лоруттан паспорттарыгар саастарыгар сөп түбэһэ-тэ фотокарточкалар элбэх киһи булулуна. Онук паспорттаах дьон аэро-флот өгөтүнэн туһаана-ры элбэхтин тутуллар-лар. Анардас бөлөхтөр онук барыта 200-тэн тахса түбэлтэ регистра-циланна. Элбэх киһи араспаһына уларыы-тын кэһэ паспортта ол-тотторботтон тахсар. Ол ордуу көргөн тахсар

дьахталларга сыһан-наах.

Быстах кэмнэ дуоҕа-бардаһан үлэни кэлэр контингены хааччыһыт мөлтөх. Сельсоветтар ис-полкомнара ардыгар он-нук дьону пропискалаа-бакка хаалаллар, оттон тарылталар саалаааччы-ла ону бэрэбиэркэлээбэ-и үлээт ыталлар. Холо-бур, Бозугур сельсовета-гар онук түбэлтэ таһа-рыллыбыта. Кэһини дьон ортолоруттан аһааһы-ны, урунку өтүгүтэр сууттанан милиция ор-га-

нимгар учуонка туруох-таах эрээри онно кыһа-маттар, сиилэстийтээн куотунааччылар көстө-өтүлэр. Кэһини үлэни сый-дыан бэрээдэги, сокуону кэһээччилэр даһаны суох буолбатахтар. Ол курдук, быһырын, хоһобур, Вах-сы сельсоветыгар То-лоонно Загаевскай дьин киһи биригэһэтэ сыйыны быһа үлэлээбитэ. Ол кэм устата бу коллективна бы-рааһыны өрүүнэн дьарык таһыттар. Оттон биһир гээдэ чилиһэ Кирик хаайыһытан боскороон баран сый кэригэ учуон-

ка турбакка сылдыбыта арыллыбыта.

Атын сирдартан бы-стах кэһини үлэлээччилэр паспорттары бэрэбиэркэ-лээн, сельсоветтар ис-полкомнара испиһик оҥорон паспортнай о-стуолта киллэрнээхтэр. Онон көрөн быстах кэмнэ пропискаһаһы оҥору-лар.

Пропискаттан уһу-лууга уонна саҥа про-пискалаһыта болдьогу киһини эмнэ сельсоветтар исполкомнарынан ытаа-нахтык контуруоллаһа-таах.

М. МАКАРОВ,

паспортнай остуол начальнига.

СУОЛТА БИЭРБЭТТЭН

